

**МЕЃУНАРОДЕН СЛАВИСТИЧКИ НАУЧЕН СОБИР
„СЛАВИСТИКАТА ВО СИНХРОНИЈА И ДИЈАХРОНИЈА“**

(Скопје, Филолошки факултет „Блаже Конески“ при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, 29-30. септември 2022)

По повод 75 години од основањето на Катедрата за славистика при Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје беше организиран меѓународен славистички научен собир под наслов „Славистиката во синхронија и дијахронија“. Собирот се одржа на 29. и 30.09.2022 година во хибридна форма, и тоа во просториите на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје и на платформата Zoom.

Тематската определба на Собирот беше да се стави акцент на бохемистиката, полонистиката и русистиката како основни дисциплини во наставната и истражувачката дејност на Катедрата, а основната цел беше размена на искуства и идеи од доменот на славистиката низ призмата на современите научни истражувања со: контрастивни теми поврзани со овие три јазика и сите словенски и несловенски јазици; теми поврзани со проучувањето на словенските јазици, книжевности и култури; прилози поврзани со меѓукултурниот дијалог во словенските јазици и книжевности; традуктолошки и културолошки теми, како и со теми поврзани со иновативните дидактички методи и техники инспирирани од актуелните состојби во наставата во услови на пандемија.

По свеченото отворање и пригодните поздрави од партнерските универзитети, Максим Каранфиловски во својство на модератор ја отвори пленарната сесија на која со свои излагања настапија: Ала Шешкен од Московскиот државен универзитет „М.В. Ломоносов“, Јоланта Тамбор од Шлезискиот универзитет во Катовице и Красимира Илиевска од Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје. Ала Шешкен во своето излагање под наслов „Руската и македонската литература во XX-XXI век: книжевни врски и типолошки процеси“ се фокусираше на богата историја на културни и книжевни врски меѓу руската и македонската литература и култура, како и на преводите направени од еминентни руски и македонски автори, а Јоланта Тамбор во излагањето „Między nostalgia a solastalią. Co nowego w polonistycznej glottodydaktyce w XX w.“ потсети дека глотодидактиката е една од хуманистичките дисциплини со најдинамичен развој и дека во последните децении се забележува голема потреба од осовременување на наставните содржини. Во последниот пленарен реферат под наслов „Дом“ Красимира Илиевска се задржа на неколку лексеми сврзани со домот и условите на живот во современите словенски јазици од аспект на меѓујазичната хомонимија.

Лингвистичките сесии опфатија широк дијапазон теми од различни јазични дисциплини. Во првата сесија, што ја модерираше Биљана Мариќ, Наталија Дмитриева (Оренбуршки државен универзитет) во излагањето *Ключевая роль концепта «Соборность» в русской языковой картине мира* се задржа на етичката компонента и клучната идеја на овој концепт што се вбројува во низата најважни концепти во семиотичкиот простор на рускиот менталитет. За функционирањето на негацијата во валентен таксис врз примери на конструкции со глаголот *czekać/ чека* зборуваше Ивона Лучков (Вроцлавски универзитет)

во рефератот под наслов *Taxis walencyjny a negacja (na przykladzie konstrukcji z czasownikami typu 'czekać')*, а Биљана Мариќ (Белградскиот универзитет) во излагањето *Истражувања туѓег говора у руском и српском језику* се фокусираше на синтаксичките, лексичките и другите средства за пренесување на туѓиот говор во рускиот и во српскиот јазик имајќи ги предвид особеностите на стилот во кој е употребен туѓиот говор. Во продолжение на сесијата Наталија Милчовска (Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје) во излагањето под наслов *Говорниот чин ветување во рускиот и во македонскиот јазик* го презентираше своето истражување на јазичните средства за директно и индиректно изразување на говорниот чин ветување во рускиот и во македонскиот јазик и споредбата на фреквентноста на употребата на овие модели во двата јазика. Оваа сесија ја заокружи Александар Талески (Пермски државен национален истражувачки универзитет) со излагањето под наслов *Влияние коммуникативных и экстралингвистических факторов на тройную пространственную ориентацию рускоязычного говорящего в виртуальной реальности*. Талески се осврна на нееднородноста на резултатите добиени со анализа на 725 реплики од 24 испитаници вклучени во експериментот за екстралингвистичките и коминикативните фактори кои влијаат на просторната ориентација во виртуелна реалност.

Следната лингвистичка сесија започна со излагањето на Елена Ремчукова (Руски универзитет на дружба на народите) под наслов *Лингвистические памятники славистики: А.В. Исаченко «Грамматический строй русского языка в сопоставлении с словацким. Морфология. Часть 2.»: собственно грамматические категории глагола* во кое таа се осврна на огромниот влог на Александар Василевич во типолошко истражување на словенските јазици преку конкретна анализа на неговите истражувања на глаголот. Емилија Црвенковска (Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје) зборуваше за влогот на Меѓународниот славистички комитет во развојот на славистиката, а Милица Миркуловска Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје) за македонски прилози во *Linguistic Bibliography* (1996-2021). Следните две излагања беа посветени на дативот: *Датив как способ выражения субъекта мнения: македонский язык на фоне русского* на Елена Иванова (Санктпетербуршки државен универзитет) и *Изражување на дативот со современиот македонски јазик* на Ангелина Панчевска (Македонска академија на науки и уметности). Елена Иванова се задржа на конструкциите во македонскиот јазик во кои се употребува датив за означување на субјект што дава интелектуална оценка на дејствието и можните руски паралели, а Ангелина Панчевска преку примери од современиот говорен македонски јазик ја покажа тенденција на избегнување на удвојувањето (преку испуштање на кратката заменска форма), како и употреба на предлогот на за изразување на овој падежен однос кога неговото присуство не е потребно. Сесијата заврши со излагањето на Срѓан Петровиќ (Белградски универзитет) под наслов *Лексикографска обрада руске и српске лексике из сфере православне духовности у преводним речницима: проблематика квалификатора* во кое беше презентирана анализата на руско-српските и српско-руските речници од втората половина на XX и почетокот на XXI век со цел да се утврдат квалификаторите, нивната примена и правилна употреба во лексикографската обработка на лексиката од сферата на православната духовност.

Една лингвистичка сесија беше целосно посветена на фразеологијата и паремиологијата. Прв во оваа сесија настапи Валериј Михајлович Мокиенко (Санктпетербуршки државен универзитет) кој во својот реферат *Общесловянский концепт «МИР» в «Mudrosloví národu slovanského ve příslovích» Фр. Лад. Челаковского в современном паремиологическом контексте* направи анализа на концептот „МИР“ застапен во паремиолошкиот тезаурус на Челаковски врз при-

мери на современа фиксација на пословиците и поговорките. Марија Ковшова (РАН) во рефератот *Образы родства в семантике русских пословиц и загадок: отец и мать* направи анализа на концептуализацијата на роднинските односи врз примери од претставата за мајката и таткото во пословиците и загатките како важен елемент од руската културно-јазична слика на светот. Пјотр Флиќински (Универзитет „Адам Мицкиевич“ во Познањ) во својот реферат *Słownik wileński z 1861 r. – epifenomen kultury jako podstawa do badań nad stabilnością zasobu frazeologicznego* се фокусираше на употребата на материјал од старите толковни речници за дијахрониско истражување во областа на фразеологијата, а Олга Орлова (РАН) во излагањето под наслов *Стереотипы о животных в русских народных загадках* се задржа на стереотипните претстави за животните во руските народни загатки напоменувајќи дека поради природата на материјалот потребно е комплексно истражување од позиција на структурна лингвистика, лингвистичка семантика, когнитивна лингвистика, етнолингвистика и лингвокултурологија. Во заедничкиот реферат под наслов *Негативните карактерни особини на човекот (врз материјал од руската и македонската зоонимна фразеологија)* Биљана Мирчевска-Бошева и Катерина Велјановска (Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје) се фокусираа на зоонимните фраземи што означуваат мрзлив човек, човек кој лошо работи, површно ги завршува работите, безделнички, со цел да се утврди улогата на зоонимните компоненти во создавањето на фраземите и мотивацијата врз основа на која настануваат овие единици. Ирен Алчевска (Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје) во рефератот под наслов *Фразеологические выражения с отрицанием „НЕ“ и „НИ“* ги анализираше одречните фраземи во рускиот и во македонскиот јазик со цел да ги издвои сличности и разликите во формирањето и користењето на овие фраземи.

На лингвистички теми беа посветени и излагањата: на Елена Чашчина (Универзитет „Адам Мицкиевич“ во Познањ) која во трудот под наслов *«О друзьях-товарищах» - экскурс в историю слов друг и товарищ в русском языке* го анализираше потеклото на двете лексеми, ја определи сферата на нивна употреба во различни временски периоди и ги спореди со податоци од другите словенски јазици, на Наталија Голант (Музеј на антропологија и етнографија „Петар Велики“, РАН) која базирајќи се на податоците од теренските истражувања се задржа на лексиката што се користи во погребно-поменските обреди кај ароманското население во Македонија и во Србија, на нивното потекло и распространетост во излагањето под наслов *Заметки о терминологии погребальной обрядности арумын Македонии и румын (влахов) восточной Сербии*. Снежана Поповиќ (Белградски универзитет) во трудот под наслов *Kolokacije sa sinsemantičkim elementima u srpskom i češkom jeziku* ги разгледуваше колокациите со синсемантички компоненти во електронските и печатените ресурси со цел да се утврди дали се забележани сите еквиваленти или треба да се дополнуваат со нови, а Снежана Петрова-Џамбазова (Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“) се задржа на повеќе сложени заменски форми, кај коишто се забележува колебање во нивната писмена форма (во однос на сланата или разделената употреба), ги изнесе своите размислувања околу нивната правилна писмена употреба и причините за нивната погрешна употреба во излагањето под наслов *Околу сланото или разделеното пишување на одделни зборови во македонскиот стандарден јазик (правописни белешки, забелешки и размислувања)*.

Еден дел од учесниците на Собирот својот истражувачки интерес го насочија кон литературните теми. Така, Славица Србиновска (Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје) во трудот *Интертекстуални и интермедиијални односи: „Вујко Вања“ од А. Чехов и „Вози го мојот автомобил“ од Рјусуке Хамагучи и*

Хураки Мураками направи анализа на три медиуми: филм, театар и литература и историјат низ која еден текст патува од една во друга култура и со тоа добива трансформации во разбирањето и читањето преку драмата на Чехов, расказот на Мураками и филмот на Хамагучи, а Лидија Капушевска-Дракулевска (Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје) *Поезија и меланхолија (низ призма на творештвото на М. Ј. Лермонтов)* се фокусираше на творештвото на Лермонтов и го разгледа феноменот меланхолија од историски, но и од актуелен аспект. Неда Андриќ (Универзитет на Црна Гора) во трудот *Интелигентски дискурс у Русији и западни појам интелектуалац* даде преглед на најважните текстови и најреферентните мислители кои влијаеле на појавата на овој специфичен руски феномен – интелигенција, а се осврнува и на генезата на терминот интелектуалец и интелигент, на нивните сличности и разлики. Наталија Лапаева-Ристеска (Пермски државен хуманистичко-педагошки универзитет) *«Русские» уроки Владимира Набокова: литературная и языковая педагогика* се осврна на Набоков како учител по руски јазик и литература чија основна цел била да ги донесе учениците до ниво точно да го разбираат тоа што јазикот на делото го одразува. Димитрија Ристески (Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје) во излагањето под наслов *Застапеноста и изучувањето на руската книжевност на Катедрата за славистика* зборувајќи за местото и улогата на руската литература во културен и научен развој се осврна подетално на изучувањето на руската литература на Катедрата за славистика при Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје. Полина Гаврилова (Московски државен универзитет „М. В. Ломоносов“) во излагањето под наслов *Соништа и смрт како основи на поетиката во творештвото на Петре М. Андреевски („Пиреј“ и „Тунел“)* зборуваше за сонот како книжевна техника што често ја применува П. М. Андреевски преку кој читателот се запознава со вредностите и принципите засновани на народни традиции, обичаи и верувања. Ивана Кочевски (Белградски универзитет) во трудот под наслов *Емансипацијска освеќеност ženskih likova Ružene Svobodove* разработувајќи разнообразни женски ликови прикажани во творештвото на Ружена Свободова сумираше една заедничка црта – нота на самостојност и независност, желба за ослободување од традиционалните предубедувања и очекувања. Звонко Танески (Универзитет Коменски, Братислава) во трудот *Македонската книжевност во научниот и во преведувачкиот опус на словачкиот славист Јан Јанкович (1943 – 2021)* даде прецизна слика за богатиот фонд на преводи и текстови на Јан Јанкович кои биле објавени во списанија, во посебни книги и во енциклопедиски изданија, како и новинските и критичките одгласи за неговите „македонистички“ трудови што биле објавувани во словачкиот и во македонскиот културен простор, но и надвор од него. Полина Повалко (Руски универзитет на дружба на народите) во рефератот *Лингвопоетика славјанской литературной географии: топонимы в произведениях славянских писателей-постмодернистов*, базирајќи се на примери од делата на Олга Токарчук, Милорад Павиќ, Данило Коцевски, Јуриј Андрухович и Владимир Сорокин, направи обид да дојде до заедничкото и различното во организацијата на уметничкиот хронотоп, во олицетворувањето на реалното и виртуелното географско пространство, а Галина Бујанова (Тамбовски државен универзитет „Г.Р. Державин“) во трудот под наслов *Повесть В.А. Соллогуба «Большой свет»: исторические реалии и художественный вымысел* се фокусираше на поетиката на делото на Соллогуб, историските реалии, прототиповите на ликовите создадени од уметничката замисла на писателот. Излагањето *Творчество молодых писателей в журнале* на Ирина Новокрещенова (Тамбовски државен универзитет „Г.Р. Державин“) беше по-

светено на творештвото на младите писатели-емигранти кои објавувал во списанието „Мир и искусство“ во Париз, а рефератот под наслов *Именовање јунака у опусу Тешана Подруговића* на Миливој Бајшански (Универзитет во Нови Сад) беше посветен на начинот на кој јунаците во песните на Тешан Подруговиќ ги добиваат имињата: преку номинациски формули кои вклучуваат презиме, топоним, етноним, ознака за семеен статус, занимање, особина или ознака за општествена, државна, воена или црковна хиерархија.

Преводот беше централна тема на сесијата што започна со излагањето на Елена Верижникова (Московски државен универзитет „М.В.Ломоносов“) под наслов *Грамматическая асимметрия македонского и русского языков как переводческая проблема* во кое авторката, врз примери од превод на руската литература на македонски јазик, ги анализираше проблемите што се појавуваат при преводот, а кои се должат на асиметријата на модално-темпоралниот систем во двата јазика, како и на евиденцијалноста кои бараат јазична и преведувачка компетенција за соодветно решавање. Димитар Пандев (Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје) во рефератот *Поттикнувачката моќ на преводот на „Адолф“ од Б. Констан на руски и на полски ја разгледуваше улогата на преводот од грофот Вјаземски на „Адолф“ од Б. Констан на руски јазик во развојот на рускиот литературен јазик, како и улогата на преводот на Тадеуш Желењски на истиот роман во полската антропологија, а Александар Новик (Санктпетербуршки државен универзитет) во излагањето *Головные уборы мусульманок в Северной Македони и Албании в XX – начале XXI в.: трудности перевода* направи приказ на употребата на шамиите кај муслиманите во Македонија и во Албанија во XX и почетокот на XXI век како сложен културен код кој може да создаде проблеми при преводот. Ирина Ермашова (Универзитет „Адам Мицкијевич“ во Познањ) во рефератот *„Неслучайность“ в польских переводах новой русской прозы, или влияние социальной долговременной памяти на перевод* својот интерес го насочи кон улогата на историската или социјалната меморија при изборот на руски текстови за превод во Полска, а Екатерина Недопекина (Руски универзитет на дружба на народите) во излагањето *Метафорика современного политического дискурса: проблема интерпретации в аспекте перевода (на примере перевода выступления Президента Российской Федерации)* се осврна на целесообразноста од вклучувањето на сликовити изрази и прецедентни текстови од кинематографијата, фолклорот, популарните песни во политичките настапи на државните лидери од аспект на преводот на метафората и прецедентните текстови и нивната ефективност за реализациј на комуникативната стратегија. Олга Панкина (Македонски културен центар, Москва) во излагањето *Перевод имен собственных с македонского на русский* поаѓајќи од своето лично искуство се задржа на тешката задача на преведувачот да најде баланс меѓу тоа текстот да биде прифатлив за читателот, а истовремено да ги зачува особеностите на оригиналот. Оваа сесија заврши со излагањето на Софија Алемпиевиќ (Воронешки државен универзитет) под наслов *Современное македонское кино на русском языке: стратегии перевода*. Во овој труд авторката направи анализа на преводот на филмовите „Господ постои, името ѝ е Петрунија“ на Теона Стругар Митевска, „Нелепница“ на Георги Унковски и „Врба“ на Милчо Манчевски од македонски на руски јазик, се осврна на испуштање на реалиите при преводот и сугерираше употреба на скаменети синтагми кои ќе го подобрат преводот за што приведе и конкретни примери.*

Во секцијата посветена на методиката на наставата Наталија Медведева (Пермски државен хуманистичко-педагошки универзитет) во трудот *Подготовка билингвалного учителя русского языка на основе технологии текстовой деятельности* се осврнува на подготовката на идниот наставник по руски јазик

земајќи ја предвид неговата бикултурност и билингвалност, а Олга Шчербакова и Елена Михеева (Руски универзитет на дружба на народите) во излагањето под наслов *Принципы создания учебного пособия по научному стилю речи (на примере учебного пособия "Русский язык как язык специальности")* го споделија своето искуство од создавањето на учебниот комплекс наменет за инженерско-техничките и природонаучните профили наменет за полесно усвојување на граматиката и лексиката карактеристични за научниот стил. Јасминка Делова-Силјанова и Лидија Танушевска (Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје) ги споделија впечатоците од *Летната школа во рамките на проектот NEWSLA* на која триесетина учесници во пракса ги испробаа новите предметни содржини на кои работи тим од Шлезискиот универзитет во Катовице, на Универзитетот во Острава и на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје веќе две години, а Гордана Алексова (Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје) во трудот под наслов *За целисходност на поврзувањето научни концепти во наставата по македонски јазик како странски* се задржа на обединувањето на когнитивните структури, интерактивните модели, принципот на синтагматски и парадигматски односи во јазикот и комуникативниот пристап во наставата по Ј2 во моделирање на наставниот процес по македонски јазик како странски. Кристина Дуфкова и Катја Визјак (Масариков универзитет, Универзитет во Марибор) во излагањето *Language teaching during the pandemic period and copyright issues* се фокусираа на разликите во законските регулативи за авторските права и можностите за користење онлајн материјали за настава што стана особено актуелно прашање во периодот на пандемијата. Сесијата заврши со презентацијата на Николина Трајковски (Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје) под наслов *Генитивот во наставата по руски јазик како странски* во која Трајковски направи анализа на грешките на студентите-русисти при совладувањето на генитивот, а се осврна и на препораки за нивно совладување.

Во рамки на Собирот беше одржана тркалезна маса под наслов „Предизвиците на книжевниот превод“ во која зедоа учество: Максим Каранфиловски, Лидија Танушевска, Јасминка Делова-Силјанова и Андреј Јованчевски, беше поставена изложба на преводи од руски, од полски и од чешки јазик направени од членовите на Катедрата за славистика, а беше организирана и промоција на монографијата „Емоциите и чувствата низ призмата на фразеологијата (македонско-руски паралели)“ на Биљана Мирчевска-Бошева.

Пред одржувањето на Собирот беше подготвена книга на апстракти, а во почетокот на 2023 година се очекува и објавувањето на зборникот со реферати на учесниците.

Програмата на Собирот „Славистиката во синхронија и дијахронија“ со својата широчина и разнообразност даде можност да се опфатат и да се дискутираат многу теми од областа на славистиката, а отвори и многу прашања за идни истражувања, соработки и проекти. Имајќи предвид дека овој собир претставува континуитет на досегашната традиција на одржување меѓуниверзитетски научни врски во три полиња: македонско-руски, македонско-полски и македонско-чешки научни истражувања од областа на јазикот, книжевноста и културата, се надеваме дека ваквата традиција ќе продолжи и ќе се интензивира во иднина.

Биљана Мирчевска-Бошева
Филолошки факултет „Блаже Конески“
при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје
biljana.mirchevska@gmail.com